

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ข้าว” เป็นอาหารสำคัญในสังคมไทย เป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดของชีวิต แต่ดูเหมือนว่าคนเรารู้เรื่องราวของข้าวและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้าวน้อยกว่าเรื่องราวของคารานักท่องเที่ยวต่างประเทศบางคน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลข่าวสารเรื่องข้าวและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้าวที่ไม่ค่อยมีปรากฏทางสื่อสารมวลชน สิ่งตีพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ให้ประชาชนได้มีโอกาสเห็น เรียนรู้เรื่องเหล่านี้ (เยี่ยมทองดี 2538: 1)

ทั้งที่ชาวไทยส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือการทำนาตั้งแต่ประเทศไทยได้เริ่มสร้างบ้านแปงเมือง ดังในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์และความมั่งคั่งของสุโขทัย และแสดงให้เห็นถึงอาชีพหลักของชาวสุโขทัยคือการทำนา ความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวิทยาของกรุงศรีอยุธยาเจริญถึงขีดสุดในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งเป็นระยะที่มีความสัมพันธ์กับต่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศทางตะวันตกมากกว่าสมัยอื่นๆ การค้าขายเจริญรุ่งเรืองใช้ระบบการค้าระบบผูกขาดสินค้าต้องห้ามบางชนิด เช่น ข้าว กล้วย ไม้ฝาง หนังสัตว์ ดีบุก โดยใช้วิธีค้าแบบระหว่างรัฐต่อรัฐและกับบริษัทเอกชน ด้วยการส่งสำเภาบรรทุกสินค้าออกไป หรือติดต่อกับพ่อค้าต่างชาติที่เดินทางเข้ามา (สถาบันวิจัยข้าว 2541: 24) ส่วนในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรี หมอสอนศาสนาชาวฝรั่งเศสได้เข้ามายังประเทศไทยและได้บันทึกเอาไว้ว่า “ข้าพเจ้ายังไม่ทราบว่ามีประเทศใดบ้าง ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปกว่าประเทศสยาม หรือหาไม่ โคลนตมของแม่น้ำได้ทำให้ผืนแผ่นดินอุดมไปด้วยปุ๋ยทุกปีโดยไม่ต้องบำรุงดินเลย ก็ได้ข้าวกอใหญ่อันมีรสพิเศษ ซึ่งไม่เพียงแต่เลี้ยงประชาชนพลเมืองเท่านั้น ยังส่งไปขายยังเมืองจีนและที่อื่นๆด้วย ” (เขาวนุช เวสร์ภาดา และคณะ 2541: 34) สถานภาพของเกษตรกรไทยในอดีตมาจึงมีลักษณะที่เรียกว่า “อยู่ดี กินดี มีสุข” การที่ชีวิตของคนส่วนใหญ่ผูกพันกับท้องนาและข้าว จึงก่อให้เกิดวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่เรียกว่า วัฒนธรรมข้าว โดยวัฒนธรรมข้าวนั้นจะครอบคลุมไปถึงแบบแผนพฤติกรรม การกิน ศิลปะการแสดง การแสดงออก ความเชื่อ เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อาหาร เป็นต้น รวมไปถึงเป็นเหตุปัจจัยสำคัญในการกำหนดหน้าที่ การงาน ความเชื่อ ค่านิยม การดำรงชีพใน

วิถีกลุ่มชนนั้นๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย และผูกพันแนบแน่นกับวิถีชีวิตกลุ่มคนนั้นๆ ทุกเพศทุกวัย ดังนั้น การที่จะเข้าใจวัฒนธรรมของชาติอย่างลึกซึ้งกว้างขวางได้นั้น นอกจากจะศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจได้จากเหตุปัจจัย เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังสามารถศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจได้จากอาชีพหลักของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นๆ (เอี่ยม ทองดี 2538: 2)

นอกจากนี้ เอี่ยม ทองดี (2541: 115) ยังได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพทำนา กับ พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนาไว้อีกตอนหนึ่งว่า “พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนาเป็นเรื่อง ปลดปล่อยจิตวิญญาณ จากพันธนาการต่างๆ อันได้แก่ ความกลัว ความชั่วร้าย ความโหดร้าย ความเจ็บป่วย ความทุกข์ทรมานความโศกเศร้า ฯลฯ ผู้ความเป็นอิสระภาพ เสรีภาพ ภราดรภาพ สันติสุข ความร่าเริง ความมั่นคง ความกล้าหาญ ความสุขสบาย ฯลฯ ของชีวิตชาวนา”

นับจากในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน 40 กว่าปีแห่งการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มุ่งเน้นพัฒนาภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ นำภาคเกษตรมีผลทำให้ประเทศ มุ่งที่จะทำการผลิตสินค้าในลักษณะอุตสาหกรรมมากขึ้น มีการแปรรูปสินค้าเกษตรก่อนที่จะ ส่งออกไปขายยังต่างประเทศความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นแรงผลักดันให้ผู้เพาะปลูกข้าวต้อง พึ่งพาปัจจัยภายนอก เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และอุปกรณ์การผลิตสมัยใหม่ เป็นต้น

ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-2 (พ.ศ.2504-2514) การส่งเสริม การวิจัยด้านการผลิต การให้ชาวนาได้มีที่ดินเป็นของตนเอง และการปรับปรุงระบบการตลาด ทำให้ วัฒนธรรมการผลิตข้าวของไทยได้รับอิทธิพลมากจากการที่ได้มีนโยบายด้านเศรษฐกิจที่จะมาช่วย ส่งเสริมข้าวของไทยให้มีคุณภาพ ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3-4 (พ.ศ. 2515-2524) ปัญหาการขาดดุลการค้ามีผลอย่างมากต่อวัฒนธรรมการผลิตข้าว จึงทำให้ต้องผลิตข้าว ไปขายยังต่างประเทศ เพื่อลดปัญหาการขาดดุล ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5-6 (พ.ศ.2525-2534) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจอันเกิดจากภาวะสงคราม ทำให้มีผลต่อ วัฒนธรรมการผลิตข้าวของไทย คือ ต้นทุนในการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกสูงเนื่องจากราคาน้ำมันมี ราคาแพงขึ้น ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) วัฒนธรรม การผลิตข้าวได้รับอิทธิพลจากด้านเศรษฐกิจค่อนข้างมาก เพราะราคาข้าวตกต่ำ ชาวนาเริ่มลดพื้นที่ การเพาะปลูกลงและหันไปปลูกพืชชนิดอื่นร่วมกับการปลูกข้าวด้วย ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 8-9 (พ.ศ.2540-2549) ทุกฝ่ายได้หันมาสนใจการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง และ ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนา แนวทางดังกล่าวได้สนับสนุนในการให้ชาวนา หวนคืนกลับไปดำรงวิถีชีวิตการทำนาแบบดั้งเดิม เน้นการทำนาโดยมีเป้าหมายในการยังชีพของตน ก่อนนำเอาผลผลิตออกขาย ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)

มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” พัฒนาคนและเสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ในช่วงของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-7 นั้น ได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว สังคมเกษตรดั้งเดิมจึงเคลื่อนตัวเข้าสู่อุตสาหกรรม แบบแผนการทำการเกษตรรวมทั้งการทำนา ก็เริ่มเปลี่ยนแปลง จากเดิมที่ชาวนาใช้แรงงานคนและแรงงานสัตว์ในการทำนา สิ่งที่มามาก็คือในแง่เศรษฐกิจ พื้นที่ที่ชาวนาเปลี่ยนรูปแบบการทำนาแบบพื้นบ้านเป็นแบบสมัยใหม่ ชาวนาก็สูญเสียภาวะการพึ่งตนเองในเรื่องนี้ คือ การสร้างเครื่องมือเอง ซ่อมเอง ทำเองในหมู่บ้านเหมือนอย่างที่ทำมาแต่อดีตนั้น ได้ขาดสะบั้นลง ชาวนากลายเป็นคนพิการ ต้องคอยพึ่งพาอาศัยคนทั้งโลก เริ่มตั้งแต่น้ำมันชาวนาผลิตเองไม่ได้ เครื่องมือชำรุดเสียหายก็ซ่อมเองไม่ได้ ต้องพึ่งพาคนอื่น หรือร้านซ่อมหรือบริษัทห้างร้าน เมื่อเครื่องมือใช้งานไม่ได้ ชาวนาก็ต้องหาซื้อใหม่ ยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรถไถนาเดินตามที่ต้องเสื่อมราคาลงไปทุกวันกับควายซึ่งมีแต่จะพอกพูนกำไรไปทุกขณะทุกเวลาด้วยแล้ว ยิ่งเห็นชัดเจนว่า ชาวนาได้สูญเสียผลประโยชน์ไปอย่างมหาศาล การทำนาที่เคยเป็นไปอย่างสบาย ไม่ต้องลงทุนเงินทอง ไม่ต้องทำงานหนักเพื่อหาเงินมาใช้หนี้ ไม่ต้องนั่งคำนวณหาต้นทุน-กำไรเหมือนแต่ก่อน ได้สูญเสียไปอย่างสิ้นเชิง เกิดภาวะการทำนาที่ลงทุนสูง และต้องมีการวางแผนที่ดี ซึ่งชาวนาไม่เคยชินกับระบบดังกล่าว ทั้งนี้เพราะแต่เดิมชาวนาใช้ควายไถนา เมื่อซื้อควายมาใช้แรงงานแล้วขายต่อยังได้ทุนคืน บางตัวยังขายได้กำไร ทำให้ชาวนาไม่ต้องมานั่งกังวลในเรื่องหนี้สิน ในทางสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงวิธีการทำนาจากแบบดั้งเดิมเป็นแบบสมัยใหม่ มีผลให้พฤติกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ จากภาวะเศรษฐกิจที่บีบคั้นชาวนา ทำให้ชาวนาต้องทำงานหนักมากขึ้นนั้น มีผลให้พฤติกรรมของคนในหมู่บ้านต้องเปลี่ยนแปลงไป เช่น แต่เดิมชาวนาจะมีการลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นวิธีการแลกเปลี่ยนแรงงานกันในท้องถิ่นแบบพี่แบบน้อง ก็หันกลับมานิยมการว่าจ้างแรงงาน และให้ความสำคัญเงินตรามากกว่าน้ำใจ ดังคำพูดของชาวนาบางคนว่า “คนปัจจุบันเห็นแก่เงินทองมากกว่าน้ำใจ คนปัจจุบันต้องทำงานหนักขึ้นแต่ความอดทนทางอารมณ์น้อยลง” (เอี่ยม ทองดี 2538: 167) ใครมีเครื่องมือเครื่องใช้สมัยใหม่พร้อม ย่อมหมายถึงการมีอิทธิพลและอำนาจมาก นิยมการบริจาคเป็นเงินเพื่อช่วยงานสาธารณะหรืองานส่วนรวมมากกว่าการไปช่วยแรงงาน การไปช่วยงานต่างๆ เช่น แต่งงาน งานบวช มีเวลาจำกัดมากขึ้น ในการสันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจมีน้อยลง ความมุ่งมั่นในการทำงานมีมากขึ้น และการทำงานทุกอย่างมุ่งเป้าหมายเพื่อการให้ได้เงินมากกว่าการเลี้ยงชีพโดยตรง

เช่น การปลูกข้าวก็เพื่อขาย การเลี้ยงปลาก็เพื่อขาย จะบริโภคสิ่งเหล่านี้ได้ก็ในปริมาณที่จำกัดหรือเหลือขายแล้วจึงบริโภค ในด้านวัฒนธรรมคือ การเปลี่ยนแปลงเครื่องมือเครื่องใช้จากแบบพื้นบ้านมาเป็นแบบสมัยใหม่ ได้ทำให้คติพื้นบ้านเกี่ยวกับ ดิน น้ำ ลม ไฟ และประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนาหลายอย่างเปลี่ยนแปลงสูญหายไปด้วย เช่น พิธีแรกนา พิธีสู่ขวัญควาย พิธีเตรียมลาน เป็นต้น

เมื่อชาวนาไม่เห็นคุณค่าเครื่องมือเครื่องใช้การทำนาแบบดั้งเดิม ก็จะพลอยลืมเลือนพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ ที่ผูกโยงกับเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้น และที่สำคัญที่สุดสาระสำคัญของพิธีกรรมและความเชื่อเหล่านั้นยังผูกโยงกับระบบจิตใจ จะเห็นได้ว่าในสมัยก่อน ชาวนาจะมีจิตใจประณีตงดงาม เนื่องจากถูกหล่อหลอมมาด้วยวัฒนธรรมอันดีงามแบบดั้งเดิม ข้าวเป็นอาหารหลักของคน เพื่อแสดงออกซึ่งความกตัญญูรู้คุณข้าว หรือ แม่โพสพ ชาวนาก็ทำขวัญข้าว ข้าวจึงเป็นพืชชนิดเดียวที่คนไทยทำขวัญให้ทุกช่วงของกระบวนการผลิต เพื่อบำรุงขวัญกำลังใจ ลดความวิตกกังวล โดยมุ่งหวังให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แห่งผลผลิต อันจะนำไปสู่ความเบิกบาน ปิติสุขและความมั่งคั่งในชีวิต ชาวนาใช้ควายในการไถนาก็แสดงออกซึ่งความกตัญญูรู้คุณควายโดยการสู่ขวัญควาย แต่ในปัจจุบันเมื่อชาวนาเปลี่ยนไปใช้รถไถหรือเครื่องจักรกลสมัยใหม่ กลับพบว่าจิตใจของชาวนาเริ่มมีความก้าวร้าวมากยิ่งขึ้น ไม่นิยมการประณีตประณีต เห็นได้จากหลายๆ กรณีที่เกิดมีการฆ่าฟันกันในหมู่ชาวนา เกิดการทะเลาะวิวาทในหมู่ชาวนามากยิ่งขึ้น

ความเชื่อหรือศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นับจากความเชื่อนิยายปรัมปรา ความเชื่อทางศาสนา อิทธิพลของสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดประเพณีที่มนุษย์จัดขึ้นอย่างมีระเบียบแบบแผน ซึ่งเรียกว่าการประกอบพิธีกรรม ซึ่งนักมานุษยวิทยาถือว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของคนก่อนให้แก่เพื่อนมนุษย์และคนรุ่นต่อมา การบอกเล่าด้วยวาจา ต่อๆ กันมาเป็นทอดๆ ทำให้เกิดการต่อเติมเสริมต่อ นิยายปรัมปราก็กลายเป็นความเชื่อมากขึ้น ความเชื่อนี้เองที่หนุนให้มนุษย์ประกอบพิธีกรรมอันวิจิตรพิสดาร พิธีกรรมเหล่านี้เมื่อสืบต่อกันมาก็เกิดเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตขึ้น ดังปรากฏในสังคม เจตนาคของพิธีกรรมมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือ เพื่อความอยู่รอด เพื่อความสุขความเจริญ (อำนาจ สิตวัตร 2535: 1-2) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว อาจถือได้ว่า เป็นปฏิบัติการสู่ความอุดมสมบูรณ์ โดยผ่านการประสานความสัมพันธ์ของระบบนิเวศ อุดมคติในการพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผี สังคมข้าวเช่นสังคมไทย ได้บ่มเพาะจริยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลผ่านพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา พิธีกรรมยังมีบทบาทต่อเศรษฐกิจหมู่บ้าน เพื่อการผลิต การแจกจ่ายและการแลกเปลี่ยนในชุมชน

ความคิด ความรู้สึก วิธีการ ความเชื่อต่างๆ ของมนุษย์ซึ่งสะสมหรือสืบต่อกันมาย่อมมีการวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

เฉกเช่นเดียวกับ ความคิด ความรู้สึก วิธีการ ความเชื่อของชาวหนองแสง กำลังเปลี่ยนแปลงไปตาม สภาพสังคม เศรษฐกิจและสถานะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพราะการทำการกำลังถูกทดแทน ด้วยความเป็นอุตสาหกรรม สภาพสังคมเกษตรแต่เดิมกำลังเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรม

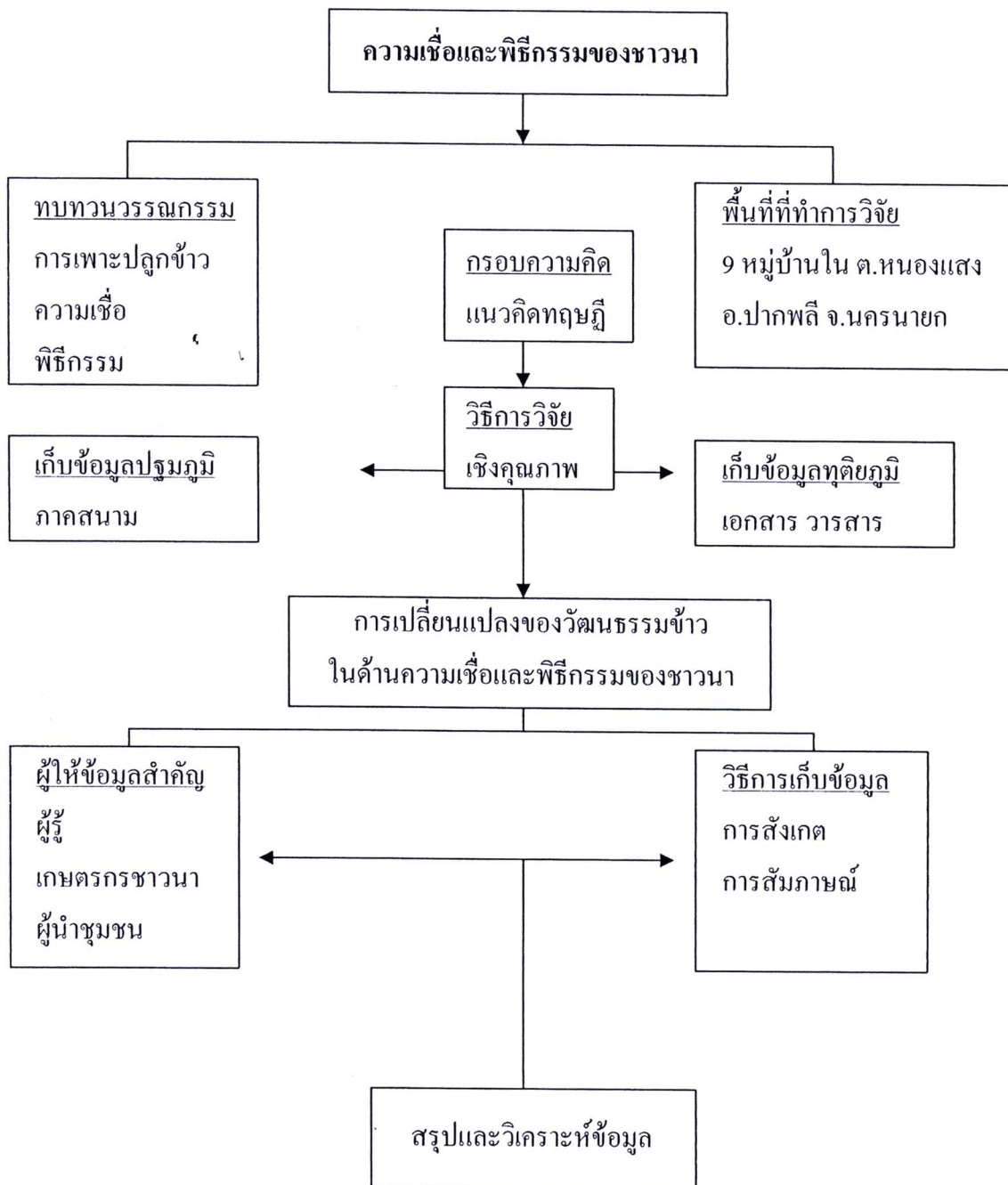
นับจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มุ่งหน้า พัฒนาอุตสาหกรรมและการบริการนำภาคเกษตร มีผลทำให้มุ่งที่จะผลิตสินค้าในลักษณะ อุตสาหกรรมมากขึ้น มีการแปรรูปสินค้าส่งไปยังต่างประเทศมากขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นแรงผลักดันทำให้ที่เพาะปลูกข้าวต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากขึ้น เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และ อุปกรณ์การผลิตสมัยใหม่ ฯลฯ จากเดิมที่ชาวนาใช้แรงงานคนและแรงงานสัตว์ในการทำนา ก็หัน ไปใช้เครื่องจักรกล สิ่งที่มาในแง่เศรษฐกิจ ชาวนาเปลี่ยนรูปแบบการทำนาแบบดั้งเดิมมาเป็น แบบสมัยใหม่ ชาวนาก็สูญเสียภาวะพึ่งพิงตนเองในเรื่องนี้ เหมือนคนพิการ ในด้านสังคมและ วัฒนธรรมก็เปลี่ยนแปลงไป ภาวะเศรษฐกิจบีบบังคับชาวนา ทำให้ต้องทำงานหนัก จากเดิมมีการลง แยกเกี่ยวข้าว ก็หันมาว่าจ้างแทน ให้ความสำคัญเงินตรามากกว่าจิตใจ มุ่งทำทุกอย่างเพื่อเงิน ด้าน วัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆเกี่ยวกับการทำนาเริ่มสูญหายไป เช่น พิธีสู่ขวัญข้าว พิธีสู่ขวัญ ควาย พิธีทำบุญลาน เป็นต้น จากการเสื่อมเลือนพิธีกรรมต่างๆก็ทำให้ชาวนาขาดสิ่งที่กล่อมเกลาคิดใจ เกิดความก้าวร้าว ทะเลาะ น้าวินกันนั้น เพราะขาดศรัทธาและความเชื่อ ความคิด ความรู้สึก วิธีการ ความเชื่อต่างๆที่สั่งสมสืบกันมา ย่อมมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และ สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงทำให้สนใจศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงใน ด้านความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวนาจังหวัดนครนายก: กรณีศึกษา ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ซึ่งจะทำให้ ทราบถึงวิถีชีวิตและรูปแบบการเปลี่ยนแปลงการทำนา ของชาวนา รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมข้าวในเรื่องคติความเชื่อและพิธีกรรมในการทำ นาของชาวนา ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

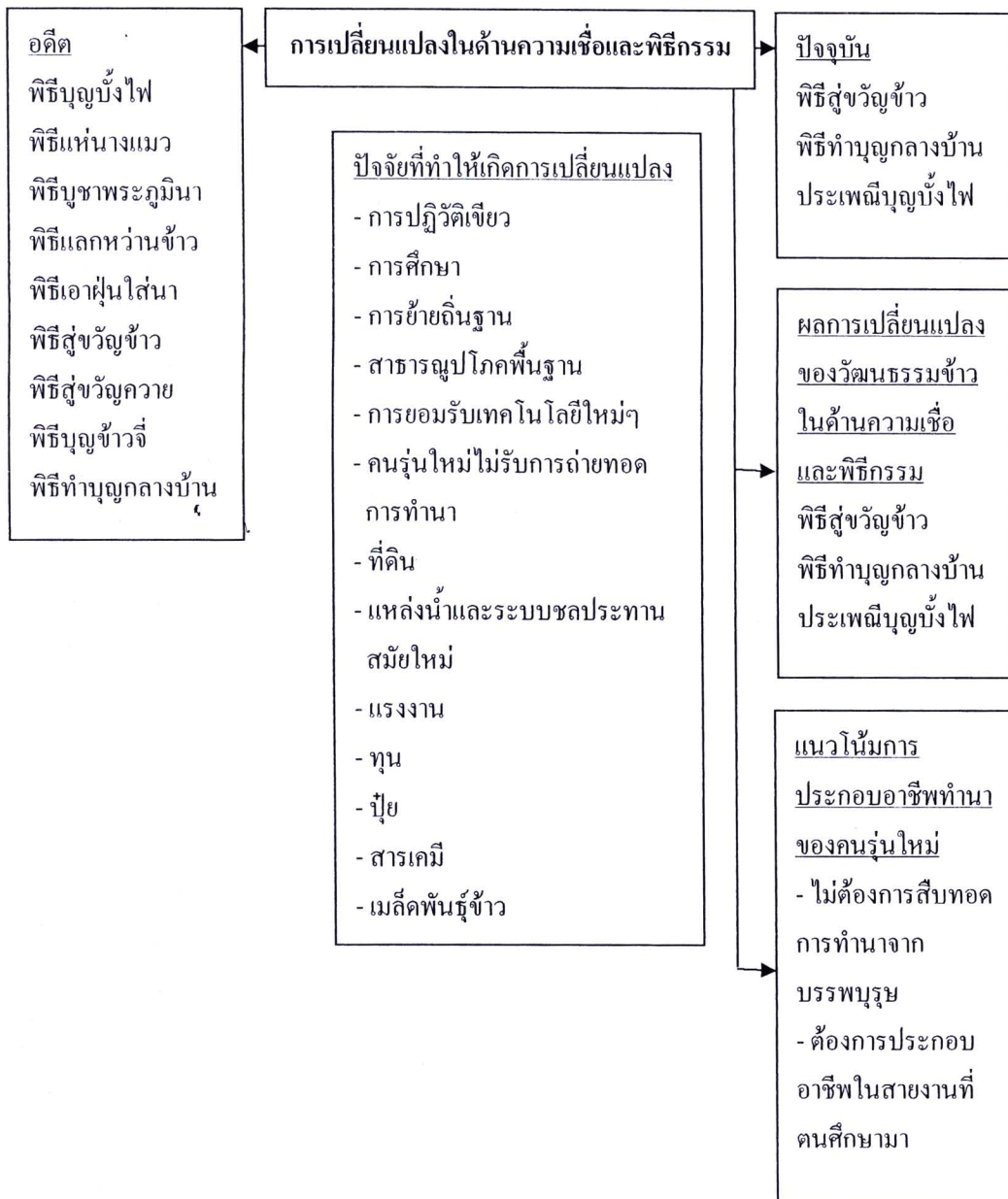
2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวิถีชีวิตของชาวนา ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

2.2 เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมข้าวในเรื่องคติความเชื่อและพิธีกรรม ในการทำนาของชาวนา ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภูมิที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย 1

แผนภูมิที่ 1.2 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย 2

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตสำหรับการวิจัยไว้ 3 ด้านด้วยกัน ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

สำหรับขอบเขตการวิจัยด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้เลือกเอาพื้นที่ ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ในตำบลหนองแสง ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายของผู้วิจัย ประกอบไปด้วย หมู่บ้านไปด้วยจำนวน 9 หมู่บ้าน ดังนี้

4.1.1 บ้านคลองคล้า

4.1.2 บ้านโคกกระชาย

4.1.3 บ้านหนองหัวลิงใน

4.1.4 บ้านเนินหินแร่

4.1.5 บ้านหนองแสง

4.1.6 บ้านสันป่าดั่ง

4.1.7 บ้านหนองหัวลิงนอก

4.1.8 บ้านบุงเข้

4.1.9 บ้านเหล่าเค็น

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในด้านเนื้อหาของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของ ชาวนา ตำบลหนองแสง และวัฒนธรรมข้าวของชาวนา ตำบลหนองแสงในมุมมองของการเปลี่ยนแปลง เพื่อศึกษาว่าวัฒนธรรมข้าวแบบดั้งเดิมนั้นได้เปลี่ยนแปลงมาสู่วัฒนธรรมข้าวสมัยใหม่ได้อย่างไร โดยเน้นทางด้านความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งจำแนกเป็น 4 พิธีกรรมต่างๆ ดังนี้

4.2.1 พิธีแห่นางแมว

4.2.2 ประเพณีบุญบั้งไฟ

4.2.3 พิธีสู่ขวัญข้าว

4.2.4 พิธีทำบุญกลางบ้าน

โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และเอกสารที่มีผู้ที่ได้ทำการค้นคว้าวิจัยมาก่อนหน้านี้แล้ว การวิเคราะห์จะอาศัยทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นหลัก

ดำเนินชีวิต รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ เครื่องมือเครื่องใช้ ภูมิปัญญาของชาวนาดำบลหนองแสง ในการนำเอาผลผลิตที่ได้จากการผลิต

5.6 วัฒนธรรมข้าวด้านการแลกเปลี่ยนผลผลิต หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต แบบแผน พฤติกรรมการแสดงออกในการดำเนินชีวิต รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ เครื่องมือเครื่องใช้ ภูมิปัญญาของชาวนาดำบลหนองแสงในการใช้ข้าวเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนกับผลผลิตอื่นๆ หรือการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบของที่ต้องการ เช่น การเอาข้าวไปแลกกับน้ำตาล เกลือ หรือผลไม้ เป็นต้น

5.7 วัฒนธรรมข้าวด้านคติความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา หมายถึง วัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจิตใจซึ่งชาวนาดำบลหนองแสงมีต่อข้าว และแสดงออกผ่าน สัญลักษณ์ทางความเชื่อ คือพิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นกระบวนการทำนา ระหว่างการทำนา และสิ้นสุดกระบวนการทำนา

5.8 สภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันในตำบลหนองแสง ทั้งทางด้าน กายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชาวหนองแสง

5.9 กายภาพ หมายถึง ระบบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชาวหนองแสงทั้งเศรษฐกิจ สังคม ประเพณีพิธีกรรม และเทศกาลต่างๆ

5.10 เศรษฐกิจ หมายถึง ลักษณะของอาชีพ รายได้ รายจ่าย ทรัพย์สิน หนี้สิน ระบบแรงงานของชาวหนองแสง

5.11 สังคม หมายถึง ระบบครอบครัวและเครือญาติ ระบบการศึกษา ระบบการคมนาคมของชาวหนองแสง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ได้ทราบถึงสภาพปัจจุบันด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวิถีชีวิตของชาวนาดำบลหนองแสง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครนายก เพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาครั้งต่อไป

6.2 ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมข้าวในเรื่องคติ ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนาของชาวนา ตำบลหนองแสง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครนายก ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำนาของชาวนา เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ให้วัฒนธรรมข้าวในเรื่องคติความเชื่อและพิธีกรรมให้ดำรงต่อไป